

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

Освітньо-професійна програма Підприємництво
Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

д.е.н., професор Махмудов Х. З.

12 грудня 2022 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«Розвиток підприємницької діяльності на засадах
підвищення економічної ефективності»**

виконала здобувач вищої освіти заочної форми навчання

Божко Катерина Вячеславівна

Керівник кваліфікаційної роботи,
к. е. н., доцент

Неля ВОЛКОВА

Полтава – 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

1.1. Сутність ефективності підприємницької діяльності

1.2. Сучасні тенденції та проблеми управління розвитком підприємницької діяльності

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства

2.2. Оцінка механізму формування та управління ефективністю діяльності підприємства

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

3.1. Стратегічні напрями зростання ефективності підприємницької діяльності

3.2. Технологічні заходи зростання ефективності підприємницької діяльності

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Трансформація економіки України в сучасних ринкових умовах потребує формування принципово нових підходів у діяльності аграрних підприємств. Ефективність підприємницької діяльності базується на ефективному формуванні, поєднанні та використанні ресурсів, що є у розпорядженні підприємства. Саме використання ресурсів і та управління ними є запорукою досягнення стратегічних намірів, реалізації довгострокових стратегічних програм розвитку, перспективним напрямом забезпечення результативності діяльності та інструментом підвищення конкурентоспроможності підприємств [8, с. 16-20].

Дослідженням даної проблематики займалися наступні вітчизняні та закордонні науковці: Азізов С.П., Андрійчук В.Г., Бортник А.М., Бойчик І.М., Журавльова Т.В., Мочерний С.В., Покропивний С.Ф., Саблук П.Т., Сосновська О.О., Шваб А.У., Шегда А.В. та інші.

Зв'язок роботи з науковими темами. Проведенні дослідження, які висвітлені в кваліфікаційній роботі проведенні, та відповідають плану науково-дослідних робіт кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є управління розвитком підприємницької діяльності на засадах підвищення економічної ефективності.

Основними завданнями дослідження є:

- вивчення теоретичних підходів до управління розвитком підприємницької діяльності на засадах підвищення економічної ефективності;
- проаналізувати механізму формування та управління ефективністю підприємницькою діяльністю;
- обґрунтувати стратегію розвитку підприємницької діяльності, та підвищення її ефективності;

Об'єктом дослідження – є процес розвитку підприємницької діяльності на засадах підвищення економічної ефективності.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і прикладних аспектів управління розвитком підприємницької діяльності на засадах підвищення економічної ефективності.

Методи дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи було використано: діалектичний метод, абстрактно-логічний підхід, економіко-статистичний метод, графоаналітичний метод, монографічний, системний аналіз, кореляційно-регресійний та економіко-математичний методи.

Інформаційна база дослідження представлена матеріалами навчальних посібників та підручників, наукові праці вчених-економістів, інтернет-джерела, довідково-нормативні матеріали, особисті спостереження автора, дані бухгалтерської звітності підприємства.

Елементи наукової новизни:

узагальнено: теоретичні та методологічні особливості розвитку підприємницької діяльності на засадах підвищення економічної ефективності;

набули подальшого розвитку:

– стратегічні напрями зростання ефективності підприємницької діяльності;

– технологічні заходи зростання підприємницької діяльності.

Практична значущість. В кваліфікаційній роботі опрацьовані теоретичні положення, підприємницької діяльності, які створюють основу для виявлення й розв'язання сучасних проблем підприємства.

Апробація результатів роботи. Основні результати досліджень та їх практичне застосування обговорювалися на всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (м. Полтава, ПДАУ, 27.10.2022 р.) та щорічній студентській науковій конференції Полтавського державного аграрного університету, (м. Полтава, ПДАУ, 10.11.2022 р.) (додаток А).

За результатами досліджень опубліковано фахову статтю «Зміна концепції мотивації праці та її вплив на ефективність діяльності підприємства».

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 54 сторінках друкованого тексту, робота містить 20 таблиць, 3 рисунки та додатки. Список використаних джерел налічує 64 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

1.1. Сутність ефективності підприємницької діяльності

Головним завданням на етапі розвитку підприємства будь-якої галузі є досягнення належного рівня його економічної ефективності як основи його конкурентоспроможності на сучасному ринку. В умовах ринку для забезпечення економічного розвитку підприємства змушені постійно контролювати і підвищувати ефективність своєї діяльності.

Оскільки ефективність діяльності підприємства являє собою результат взаємодії елементів виробничого процесу (робочої сили, предметів праці і засобів праці), система показників ефективності складається з показників ефективності використання праці, основних фондів, матеріальних ресурсів

Ефективність – інтегрована економічна категорія, яка відображає виробничі відносини щодо економії сукупних затрат уречевленої та живої праці на отримання кінцевого позитивного результату. Категорія «ефективність» на рівні підприємства характеризує зв'язок між величиною отриманого результату від його діяльності та кількістю інвестованих або витрачених у виробництві ресурсів. Підвищення ефективності можна досягти шляхом використання меншої кількості ресурсів для створення такого результату або за використання такої самої кількості ресурсів чи більшого випуску з відносно меншою кількістю ресурсів для створення більшого результату. [3].

Як стверджує В. В. Вітлінський, важлива роль категорії «ефективність» в економічній і організаційній науці та практиці вимагає підвищеної уваги з боку її тлумачення та осмислення. Лише при умові чіткого розуміння поняття «ефективності», його можна використовувати та застосовувати при прийнятті

управлінських рішень, для досягнення успіху в операційній діяльності підприємства [11, с. 145].

Економічна ефективність займає одну з головних позицій в усіх процесах діяльності підприємства та його фазах: виробництві, розподілі, обміні та споживанні, виражаючись у діяльності будь-якої ланки на всіх рівнях, від окремої фірми до цілої галузі і економіки в цілому. Ефективність виступає як індикатор розвитку. Вона ж його найважливіший стимул. Прагнучи підвищити ефективність конкретного виду діяльності та їх сукупності, визначаємо конкретні заходи, що сприяють процесу розвитку, і відсікаємо ті з них, що ведуть до регресу.

Економічна ефективність займає одну з головних позицій в усіх процесах діяльності підприємства та його фазах: виробництві, розподілі, обміні та споживанні, виражаючись у діяльності будь-якої ланки на всіх рівнях, від окремої фірми до цілої галузі і економіки в цілому [13, с. 108].

Поділяючи погляди провідних вчених на визначення економічної ефективності, пропонуємо власне бачення цієї категорії. Економічна ефективність – результат фінансово-економічної діяльності суб'єкта господарювання, який покриває усі витрати на її здійснення та містить чистий прибуток, що залишається для розвитку бізнесу.

Відповідно, економічна ефективність підприємства визначається основними факторами:

- 1) запровадження максимально досяжних економічних цілей, орієнтованих на весь потенціал підприємства;
- 2) виявлення змін, необхідних для повного розкриття потенціалу підприємства;
- 3) проведення необхідних змін, досягнення поставлених стратегічних цілей.

Економічна ефективність відображає кінцевий результат від сукупних вкладень живої праці та засобів виробництва. Взагалі поняття ефективності визначається законом економії робочого часу, що є основою багатства та

мірилом витрат, необхідних для його нагромадження та використання суспільством 7, с. 74-81].

В науковій літературі існують різні визначення поняття «економічна ефективність», що наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Сутність поняття «економічна ефективність»

Автори	Визначення поняття «економічна ефективність»
Андрійчук В. [3]	Відношення отримуваних результатів виробництва, тобто продукції та матеріальних послуг, до витрат праці та засобів виробництва
Наконечний, В. Огородніков Д., Слюсаренко О. [25]	Найважливіший показник результативності діяльності підприємства, який є зіставленням результатів цієї діяльності з витратами на її здійснення, а також визначається відношенням результатів до витрат
Савенко Н. [40]	Результат виробничої діяльності, що виражається у вигляді співвідношення підсумків господарської діяльності та витрат ресурсів.

На нашу думку, оцінка ефективності діяльності підприємства буде неповна без аналізу показників ефективності за напрямками його діяльності. Схематично пропонуємо зобразити це наступним чином, рис. 1.1 [26, с. 66-67] та добавлена ринковим складником, окреслює загальні напрями, за якими проводиться оцінка ефективності діяльності підприємства (рис. 1.1.).

З рис. 1.1. видно, що на першому місці знаходиться – ресурсний напрямок, який характеризує ефективність використання матеріальних благ виробництва та живої праці. Обов’язково треба прийняти до уваги саме економічні показники їх використання, ураховувати рівень завантаження обладнання в часі, структуру собівартості продукції. Зазначені показники слід розглянути в динаміці, а також за можливості порівняти з показниками найближчих конкурентів.

Розглядаючи ресурсний блок, слід враховувати оборотні фонди, які характеризуються швидкістю їх обороту, слід проаналізувати чинники її збільшення, зокрема такі: зменшення обсягів незавершеного виробництва; вдосконалення системи матеріально-технічного забезпечення для оптимізації виробничих запасів; прискорення реалізації готової продукції (активізація

маркетингової діяльності); зменшення обсягів дебіторської заборгованості.

Рис. 1.1. Напрями оцінки ефективності діяльності підприємства [26, с. 66-67].

Другий напрямок схеми – це організаційний, надає можливість підприємствам сформувати організаційно-правову структуру управління, та правильно організувати виробничо-господарську діяльність на підприємстві, враховуючи всі її елементи. За допомогою організаційного напрямку розробляють шляхи підвищення ефективності управління процесами, які відбуваються на підприємстві.

Технологічний напрямок – саме він надає можливість підприємству виявити слабкі місця в економічному розвитку підприємства. Проблема технологічного відставання має два компоненти: матеріальний та нематеріальний. Перший передбачає оновлення та поліпшення технічної бази, другий – організаційно-правові проблеми.

Ринковий напрямок враховує вивчення кон'юнктури ринку, обсяги реалізованої продукції, якість та конкурентоспроможність продукції, попит

та пропозицію.

Характеризуючи основні напрями оцінки ефективності діяльності підприємства, слід наголосити на тому, що на кожному етапі існують різноманітні види ризиків, які необхідно врахувати та оптимізувати їхній рівень, що надасть змогу приймати ефективніші рішення з меншими витратами ресурсів та вищою ймовірністю їхньої реалізації. Такий підхід дозволить підвищити рівень економічної ефективності діяльності підприємства [44, с. 436].

Як відзначає І. В Троц [53], шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства виступають сформованим комплексом конкретних заходів, які повинні привести до зростання ефективності діяльності в заданих напрямках. Саме стратегічні напрями зростання економічної ефективності діяльності підприємства повинна складатися із таких складових:

- 1) аналіз зовнішніх і внутрішніх чинників, які мають впливають на рівень економічної безпеки діяльності підприємства;
- 2) визначення, вивчення та контроль чинників, які зміцнюють або негативно впливають на стійкість та конкурентоспроможність підприємства;
- 3) дослідження критеріїв і параметрів показників, що використовуються для оцінки економічної ефективності діяльності підприємства;
- 4) на основі отриманих даних проводити розробку основних кроків економічної політики діяльності підприємства, куди входить механізм обліку, який безумовно здійснює вплив на економічну ефективність підприємства;
- 5) напрями функціонування підприємства відповідно до досягнення результатів обраної стратегії [53].

Досягнення високих результатів господарювання підприємств можливе завдяки виявленню та нейтралізації негативних факторів та стимулюванню дії позитивних, зокрема удосконалення організаційної структури, збалансування виробничого потенціалу, впровадження нових технологій.

1.2. Підприємницька діяльність в аграрній сфері, зміст та значення

Розвиток підприємництва в Україні спирається на традиції, що були закладені ще при функціонуванні економіки в плановій та адміністративно-командній системі. Підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, яка задіяна у всі галузях, незалежно від сфер діяльності та форм власності.

І. Бойчик зазначає, що підприємство є організаційно відокремленою, економічно самостійною одиницею виробничої сфери національної економіки, яка спеціалізується на виготовленні продукції, наданні послуг або виконанні робіт [10]. В свою чергу, вона виокремлює такі важливі завдання підприємств:

- одержання доходу власником підприємства;
- забезпечення споживачів продукцією підприємства у відповідності до ринкового попиту та укладених договорів;
- забезпечення виплати заробітної плати персоналу підприємства, нормальних умов праці та можливостей професійного росту працівників;
- створення робочих місць для населення;
- створення та підтримка потенціалу для майбутнього розвитку, безперервності існування підприємства;
- охорона довкілля (землі, повітряного та водного басейнів);
- недопущення зриву поставок або випуску неякісної продукції, скорочення обсягів виробництва та зниження доходів підприємства [10].

Розвиток підприємницької діяльності базується на раціональній економіці, підвищенні конкурентоспроможності, на більш поглибленому використанні потенціалу суспільства-людини. З цієї причини підприємництво невід’ємний елемент бізнесу і розвивається тільки там, де у суспільстві стверджується вільна ринкова економіка і демократія. Підприємництво не можна ідеалізувати - це важка, складна праця, яка не кожному під силу, до того ж за певних умов воно не виключає і

експлуатацію. Проте, внесок підприємництва у прогрес цивілізації величезний, на що слід зважати.

Підприємництво здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, на вибір підприємця. Зокрема, воно реалізується окремою категорією суб'єктів права, а саме підприємцями, які наділені специфічними правами та обов'язками в сфері підприємницької діяльності. Безпосередньо до такої категорії осіб належать:

- громадяни України, інших держав та особи без громадянства;
- юридичні особи всіх форм власності;
- об'єднання юридичних осіб, що здійснюють діяльність в Україні на умовах угоди про розподіл продукції.

Аграрний секторі містить в собі досить велику кількість особливостей розвитку підприємництва. Хоча поряд з цим в аграрній сфері існує низка проблем, що заважають розвиватися підприємствам цього напрямку. Саме до цих проблем слід віднести: брак достатніх грошових заощаджень (первинного капіталу) працівників сфери АПК – потенційних підприємців; мало об'єктної виробничої й обслуговуючої матеріально-технічної бази; належного правового захисту і певних юридичних гарантій підприємців з питань власності, розпорядження майном, отримання і розподілу доходів.

Сучасні погляди на підприємництво як економічну категорію отримали подальшого розвитку. В аграрному секторі економіки вони стають елементом бізнесу, типом господарювання і способом життя. Деякі вітчизняні дослідники заперечують ототожнення даних понять: «бізнес» та «підприємництво». Так, М. Малік вважає, що вони не є рівнозначними поняттями, оскільки бізнесмен може не бути підприємцем [22].

Щодо до самого визначення поняття підприємництво, то слід відмітити, що їх існує велика кількість. Так, законодавчо встановлено, що підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та

одержання прибутку.

Легальне визначення поняття «підприємництво» сформульовано у ст. 1 Закону України «Про підприємництво»: підприємництво - це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється юридичними та фізичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

А. Шегда розглядає підприємництво як комплексне явище, яке в умовах невизначеності, орієнтується на одержання прибутку. При цьому у підприємця мають бути такі: самостійність, компетентність, обізнаність, виваженість, здатність налагоджувати необхідні контакти, приймати миттєві рішення, ризикувати, адже він відповідає за долю підлеглих. Підприємець повинен бути кваліфікованим менеджером, готовим йти на компроміси, шукати та знаходити інноваційні рішення [62].

Аграрне підприємництво відіграє важливу роль у розвитку сільських територій. Безперечно, що підприємницькі структури справляють значний вплив на розвиток села. В.Ф. Іванюта [14, с. 62] виділяє такі напрями впливу:

- бізнес приносить додаткові доходи для самих людей, що сприяє підвищенню рівня життя сільського населення та зростанню його добробуту;
- підприємництво безпосередньо є джерелом формування бюджетів місцевих сільських рад;
- підприємництво вирішує проблеми продовольчого забезпечення населення сільських територій і цим сприяє забезпеченню продовольчої безпеки загалом;
- агробізнес сприяє утворенню ланцюгів переробки сільськогосподарської продукції, заготівлі сировини, ремонту сільськогосподарської продукції, а також наданню різноманітних видів послуг.

Для існування підприємництва необхідні певні передумови, зокрема економічні, політичні, юридичні та соціальні. Економічні передумови - це

наявність різноманітних суб'єктів господарювання, які мають певну економічну відособленість.

Політичні передумови полягають у створенні в країні сприятливого політичного клімату для підприємництва, тобто має бути стабільна політика щодо підприємництва і передусім така, яка сприяла б вияву ініціативи і творчості підприємців у різних формах ведення бізнесу.

Правові передумови означають наявність в країні такої нормативної бази, яка гарантувала б невторчання чиновників у господарську діяльність і сприяла б розвитку творчості та ініціативності підприємців.

Ознакою підприємництва є комерційна ініціатива, яка характеризується сукупністю оригінальних поглядів і підходів до прийняття домогосподарствами бізнесових рішень і допустимих ступенів ризику в практичній діяльності. Формування креативної економіки як сучасного формату господарювання потребує розвитку діяльності у межах підприємницької структури, спрямованої на активізацію інноваційного процесу.

Суб'єкти підприємницької діяльності – є складовою підприємницького середовища. Поняття підприємницького середовища потрібно розглядати тільки комплексно, з обов'язковим визначенням синергетичного ефекту від взаємозв'язку окремих елементів (рис. 1.2).

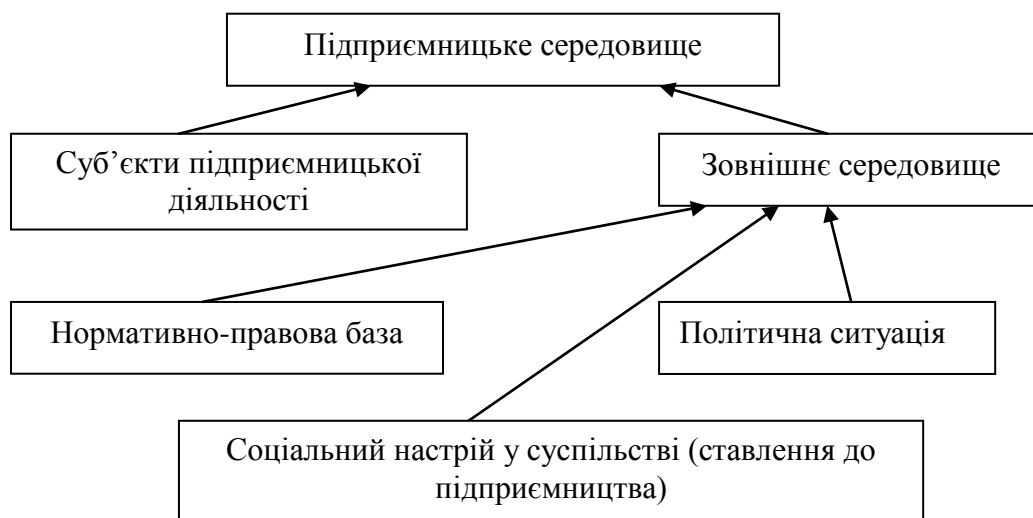

Рис. 1.2. Схема зв'язку елементів підприємницького середовища [24].

Характеризуючи представлені елементи підприємницького середовища, слід відмітити по наступне, що всі вони несуть величезну користь для підприємницької діяльності, та виконують певні функції.

Рівень розвиненості складових підприємницького середовища свідчить про загальний рівень цивілізованості країни взагалі, що безумовно впливає на розвиток підприємництва. При формуванні підприємницького клімату слід враховувати те, що складові (або сфери) підприємницького середовища знаходяться в різних ступенях зв'язку з підприємцем.

Висновки до розділу 1

1. Ефективність – інтегрована економічна категорія, яка відображає виробничі відносини щодо економії сукупних затрат уречевленої та живої праці на отримання кінцевого позитивного результату. Категорія «ефективність» на рівні підприємства характеризує зв'язок між величиною отриманого результату від його діяльності та кількістю інвестованих або витрачених у виробництві ресурсів.

2. Підвищення ефективності можна досягти шляхом використання меншої кількості ресурсів для створення такого результату або за використання такої самої кількості ресурсів чи більшого випуску з відносно меншою кількістю ресурсів для створення більшого результату.

3. Легальне визначення поняття «підприємництво» сформульовано у ст 1 Закону України «Про підприємництво»: підприємництво - це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється юридичними та фізичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства

Для дослідження обрано один із виробничих сільськогосподарських кооперативів Полтавського району Полтавської області, який заснований на приватній основі власниками земельних та майнових паїв. Центральна садиба знаходиться в селі, яке повністю газифіковане, де функціонує загальноосвітня школа, розвинута соціальна інфраструктура села (дитячий садок, клуб дозвілля, пошта, магазини та ін.), відмінне сполучення із районним центром – м. Полтава.

Метою діяльності господарства є: здійснення господарської діяльності по вирощуванню, переробці і продажу сільськогосподарської продукції, спрямованої на отримання прибутку; задоволення соціально-економічних інтересів власника та членів колективу.

Підприємство надає транспортні, комунально-побутові, будівельні, ремонтні, ритуальні послуги працюючим та іншим категоріям громадян. Товариство має печатку із своєю назвою, самостійний баланс, рахунки в установах банків, бланки, штампи та інші, необхідні для здійснення своєї діяльності, реквізити.

Проводить оптову і роздрібну торгівлю сільськогосподарською продукцією, продуктів переробки, товарів власного виробництва, комерційну торгівлю продовольчими і промисловими товарами, придбаними в інших підприємств. Виконує будівельні та ремонтно-будівельні роботи, займається підсобними промислами та виробництвом будівельних матеріалів, товарів широкого вжитку, надає агротехнічні та інші послуги працюючому населенню та іншим громадянам, сільськогосподарським товаровиробникам, підприємствам та організаціям.

Земельні ресурси є основою матеріального і духовного виробництва. Від характеру і рівня ефективності використання землі залежить розвиток продуктивних сил, масштаби виробництва і матеріальне благополуччя народу. Тому сільськогосподарське виробництво повинне поєднуватися із системою технічних та економічних заходів, спрямованих на її відтворення, охорону й раціональне використання. В табл. 2.1 представимо динаміку складу та розміру земельних угідь підприємства.

Таблиця 2.1

Динаміка розмірів та використання сільськогосподарських угідь підприємства, 2017-2021 рр.

Показники	Роки					2021 р. до 2017 р.	
	2017	2018	2019	2020	2021	+,-	%
Всього с.-г. угідь, га	3975	3975	3975	3787	4108	133	103,3
Питома вага с.-г. угідь в площі району, %	5,1	5,1	4,7	4,7	4,6	-0,5	90,2
з них: ріллі, га	3818	3774	3659	3630	3974	156	104,1
Всього посівів с.-г. культур	3818	3774	3659	3630	3974	156	104,1

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

З аналізу динаміки розмірів та використання сільськогосподарських угідь в досліджуваному підприємстві помітне зменшення представленого показника. Так площа сільськогосподарських угідь у 2017р. становила 3975 га, а в 2021 р. 4108 га, що більше на 133 га, або 3,3 %.

Питома вага сільськогосподарських угідь в порівнянні з площами району також зменшується на 9,8 %. Площа ріллі у 2021 р. становить 3974 га, а в 2017 р. 3818 га, зростання відбулося на 156 га. Площа посівів сільськогосподарських культур за досліджуваний період зростає із 3818 га, до 3974 га.

Аналіз трудового персоналу, виконуваних виробничих функцій і посадових обов'язків, необхідних теоретичних знань і практичних умінь необхідний для вироблення правильних управлінських рішень про професійний відбір персоналу, прийом і розставлення працівників, із закріпленні і переміщенні по робочих місцях вимагають систематичного

аналізу ефективності виконання управлінських функцій (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка забезпеченості та ефективності використання трудових
ресурсів підприємства, 2017-2021 рр.**

Показники	Роки					2021 р. до 2017 р. %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Середньорічна чисельність працюючих, осіб	253	226	203	192	152	60,1
Чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві – всього, осіб	230	205	185	174	134	58,2
з них задіяні у: рослинництві	130	105	96	94	72	55,3
тваринництві	100	100	89	80	62	62,0
Відпрацьовано за рік, тис. люд.-год.	505,79	512,58	460,41	435,1	448,1	88,6
у т. ч.: в рослинництві	114,40	92,40	84,48	85,3	88,7	77,5
в тваринництві	391,39	420,18	375,93	349,8	359,4	91,8
Виробництво валової продукції у постійних цінах 2016 р. на 1 працівника, тис. грн	196,4	322,1	381,9	334,5	532,5	271,1
Одержано прибутку (збитку) на 1 працівника, тис. грн	-13,82	272,2	153,1	142,7	146,7	в 10 разів
Витрати на оплату праці, тис. грн	16316,0	18409,0	20688,0	18735	22480,0	137,7
Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн	5374,2	6803,0	8492,6	8131,5	10452,7	194,5
Коефіцієнт використання нормативу часу	0,96	0,96	0,96	0,96	0,97	101,1
Припадає на 1 працюючого у сільському господарстві, га: сільськогосподарських угідь	17,28	19,39	20,46	21,76	24,7	143,9
ріллі	17,28	19,39	19,62	20,85	23,8	137,7

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Проаналізувавши показники табл. 2.2, можна зробити наступні висновки: середньорічна чисельність працюючих у 2017 р. становила 253 особи, а в 2021 р. – 152 особи, зменшення відбулося на 101 особу (39,9 %).

Чисельність працівників, що зайняті у сільськогосподарському виробництві, у 2021 р. становила 134 особи, а в 2017 р. - 230 осіб. Причому кількість працівників у галузі рослинництва переважає над їх кількістю у тваринницькій галузі. Виробництво валової продукції у постійних цінах

2016 р. на 1 працівника зростає на 44,8 %. Середньомісячна заробітна плата 1 працівника за досліджуваний період також зростає на 94,5 %.

Організація будь-якої підприємницької діяльності розпочинається з формування матеріально-технічної бази, відсутність якої робить неможливим ведення господарської діяльності підприємства. Динаміку використання виробничих засобів досліджуваного підприємства відображено в (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка складу та використання основних та оборотних засобів підприємства, 2017-2021 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2021 до 2017 рр	
	2017	2018	2019	2020	2021	+,-	%
Наявність основних фондів на кінець року – всього, тис. грн.	17098,0	26151,0	41869,0	47028,0	47800,0	30702,0	279,5
у т. ч.: будинки, споруди та передавальні пристрої	2234,0	2234,0	8324,0	9388,0	9156,0	6922,0	409,8
машини та обладнання	13112,0	21415,0	31705,0	35040,0	35820,0	22708,0	273,0
транспортні засоби	1190,0	1890,0	1229,0	1721,0	2095,0	905,0	176,0
інструменти, прилади, інвентар	545,0	595,0	594,0	785,0	712,0	167,0	130,6
інші основні засоби	17,0	17,0	17,0	17,0	17,0	0,0	100,0
Вартість оборотних фондів на кінець року – всього, тис. грн.	29076,0	28043,0	44092,0	50257,0	74676,0	45600,0	256,8
у т. ч.: виробничі запаси	13434,0	14136,0	8469,0	21156,0	48321,0	34887,0	359,6
тварини на вирощуванні та відгодівлі	6218,0	6134,0	6617,0	4067,0	5416,0	-802,0	87,1
незавершене виробництво	3096,0	2815,0	2722,0	3807,0	10096,0	7000,0	326,1
готова продукція	48,0	38,0	17996,0	17130,0	19693,0	19645,0	в 4 рази
дебіторська заборгованість	4690,0	3321,0	5503,0	5680,0	7190,0	2500,0	153,3
грошові кошти	802,0	1225,0	1537,0	2256,0	147,0	-655,0	18,4
інші оборотні активи	724,0	374,0	29,0	249,0	638	-86	88,1

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Аналіз показників табл. 2.3, дає можливість зробити висновки про те, що вартість основних та оборотних засобів на протязі досліджуваного

періоду зростає. Збільшення основних засобів в цілому по господарству у 2021 р. порівняно з 2017 р. склало 30702,0 тис. грн. Більшою мірою та швидшими темпами у 2021 р. порівняно з 2017 р. зросла вартість оборотних засобів на 156,8 % та складала за останній рік 74676,0 тис. грн.

Спеціалізація аграрних підприємств - це переважаюче виробництво в них відповідного виду (видів) продукції, для якого існують найсприятливіші природно-економічні умови. Ця форма спеціалізації розвиває і поглиблює територіальну спеціалізацію. Якщо в межах останньої можуть бути сприятливі умови для виробництва, скажімо, шести і більше видів продукції, то через внутрішньогосподарську диференціацію природно-економічного фактора в окремо взятому підприємстві можуть бути найкращі умови для виробництва лише частини видів продукції з усього їх переліку, притаманного для даної зони, мікрозони і т. д.

Спеціалізація сільськогосподарських підприємств спрямована на виділення окремих технологічних ланок у відособлені виробництва, що виникають і функціонують внаслідок суспільного поділу праці під впливом природних й соціально-економічних умов, є важливим чинником, який необхідно враховувати при переході до ринкових відносин.

Проте господарства істотно відрізняються за рівнем спеціалізації сільськогосподарського виробництва, який визначається часткою всіх товарних галузей і виражається коефіцієнтом спеціалізації (табл. 2.4).

Провівши аналіз динаміки структури грошових надходжень від реалізації продукції підприємства слід зробити висновки, що перше місце в структурі товарної продукції займає виробництво молока (38,1 %), достатньо розвиненим є виробництво соняшнику (22,5 %). Крім того, значну питому вагу товарної продукції складають виробництво озимої пшениці – 10,6% та приріст худоби – 8,3%. Показник коефіцієнта спеціалізації становить 0,23, що дає можливість стверджувати про те, що підприємство має слабкий рівень спеціалізації, а виробничий напрям даного господарства можна визначити як молочно-зерновий.

Динаміка структури грошових надходжень від реалізації продукції підприємства, 2017-2021 рр.

Галузі і види продукції	Обсяг реалізації продукції, в сер. за 2017-2021 рр., ц	Вартість товарної продукції в постійних цінах 2016 р., тис. грн	Структура товарної продукції, %	№ п/п за питомою вагою
Рослинництво – всього	x	11842,0	49,4	x
в т.ч. зернові та зернобобові	55480,40	5856,8	26,8	x
з них: пшениця озима	22545,80	4316,6	10,6	3
гречка	332,80	319,0	0,5	8
кукурудза на зерно	24070,80	7582,1	11,8	5
ячмінь ярий	6196,00	591,1	2,7	6
горох	2335,00	248,0	1,1	10
соняшник	17314,00	9920,8	22,5	2
соя	57,40	13,6	0,1	11
Тваринництво – всього	x	11374,4	50,6	x
в т.ч.:				
приріст великої рогатої худоби	1556,60	1812,1	8,3	4
приріст свиней	557,00	709,3	3,2	7
приріст птиці	58,00	51,6	0,2	11
молоко	33457,80	8319,6	38,1	1
яйця курячі, тис. штук	316,80	147,4	0,7	9
Всього по підприємству	x	23216,4	100,0	x

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Щоб оцінити ефективність поєднання і використання ресурсів у процесі виробництва необхідно проаналізувати кінцеві результати діяльності господарства. Наявність певної суми прибутку та норма рентабельності свідчать про наявний потенціал розвитку підприємства у перспективі, а також ефективність його діяльності.

Ефективність – інтегрована економічна категорія, яка відображає виробничі відносини щодо економії сукупних затрат уречевленої та живої праці на отримання кінцевого позитивного результату (табл. 2.5).

З проведеного аналізу показників табл. 2.5. слід відмітити, що виробництво валової продукції остійних цінах 2016 р. за досліджуваний період зростає на 24,9 %, у в діючих цінах зростає на 82,2 %, причому

виробництво продукції рослинництва переважає над виробництвом продукції тваринництва.

Таблиця 2.5

Динаміка показників ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства, 2017-2021 рр.

Показники	Роки					2021 р. до 2017 р., %
	2017	2018	2019	2020	2021	
Вартість валової продукції у постійних цінах 2016 р. – всього, тис. грн	72931,0	91657,3	92186,8	76983,3	91143,2	124,9
у т. ч.: рослинництва	49682,7	72780,8	77530,7	66175,9	80934,8	162,9
тваринництва	23248,3	18876,5	14656,1	10807,4	10208,4	43,9
Вартість валової продукції у діючих цінах – всього, тис. грн	82303,2	110695,2	94222,0	107967,7	149998,5	182,2
у т. ч.: рослинництва	49902,4	81646,2	70279,7	89790,6	131258,4	263,0
тваринництва	32400,8	29049,1	23942,3	18177,1	18740,1	57,8
Повна собівартість реалізованої продукції – всього, тис. грн	66778,3	8431,2	98151,8	81218,3	76516,2	114,5
у т. ч.: рослинництва	31827,3	49723,0	59809,4	58182,8	56349,3	177,1
тваринництва	34951,0	35208,2	38342,4	23035,5	20166,9	57,1
Дохід від реалізації продукції – всього, тис. грн	73907,7	100455,5	86449,6	100089,0	113827,9	154,0
у т. ч.: рослинництва	42399,5	69767,9	59715,5	81501,9	95529,8	140,4
тваринництва	31508,5	30687,6	26734,1	18587,1	18298,1	58,1
Прибуток (збиток) – всього, тис. грн	7129,4	92024,3	-11702,2	18870,7	37311,7	в 5 разів
у т. ч.: рослинництва	10572,2	20044,9	-93,9	23319,1	39180,5	в 3 рази
тваринництва	-3442,5	-4520,6	-11608,3	-4448,4	-1868,8	54,3
Рівень рентабельності (збитковості), %	106,7	109,1	-11,9	23,2	57,2	X
у т. ч.: рослинництва	33,2	40,3	-0,2	40,1	69,5	X
тваринництва	-10,9	-14,7	-43,2	-23,9	-10,2	X

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Щодо показників повної собівартості, то тут зафіксоване зростання на 14,5 %. Дохід від реалізації продукції в досліджуваному підприємстві у 2017 р. становив 73907,7 тис. грн, а в 2021 р. 113827,9 тис. грн.

Загальний прибуток підприємницької діяльності зростає майже в 5 разів, так у 2017 р. він становив 7129,4 тис. грн, а в 2021 р. 37311,7 тис. грн.

У галузі рослинництва також спостерігається стрімке зростання прибутку майже в 3 рази. Щодо прибутковості тваринницької галузі, то тут показники характеризують її збитковість.

Рівень рентабельності підприємства зменшується за досліджуваний період, хоча несе позитивний характер.

2.2. Оцінка механізму формування та управління ефективністю діяльності підприємства

Оцінка механізму формування та управління ефективністю діяльності представлена в вигляді системи принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, що характеризують головні елементи діяльності підприємства. Саме система організаційного забезпечення управління ефективністю діяльності підприємств характеризує сукупністю внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розробку і прийняття управлінських рішень з питань планування, формування, розподілу і використання прибутку і несуть відповідальність за результати цих рішень.

Управління ефективністю – це постійний, систематичний підхід до вдосконалення результатів за допомогою науково-обґрунтованих рішень, постійного організаційного навчання та зосередження на звітності за результатами діяльності. Успішне функціонування системи управління ефективністю діяльності підприємства багато в чому визначається ефективністю її організаційного забезпечення.

Одним із елементів характеристики управління ефективністю підприємницької діяльності є визначення видів продукції, що виробляється в підприємстві, та їх реалізація. Обсяг виробництва і реалізації продукції є взаємозалежними показниками і на підприємстві вони повинні бути збалансованими. В умовах обмежених виробничих можливостей і

необмеженого попиту на перше місце виходить обсяг виробництва продукції.
(табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка реалізації основних видів сільськогосподарської продукції у підприємства, 2017 – 2021 рр., ц

Продукція	Роки					2021 р. % до 2017 р.
	2017	2018	2019	2020	2021	
Зернові та зернобобові культури	80477	131234	150672	118358	143455	178,2
Пшениця озима	10987	16019	26870	20319	29920	272,3
Ячмінь ярий	25552	16874	16129	13954	8971	35,2
Кукурудза на зерно	32964	87937	106360	80919	93044	282,2
Греча	189	321	191	103	-	-
Горох	10784	10083	1122	3064	11519	106,8
Соя	4039	8130	6826	4522	8586	212,6
Соняшник	23653	27806	29472	30087	32523	122,0
М'ясо: великої рогатої худоби	1410,8	826	704	451	367	26,1
Свині	579,5	446	440	866	1182	203,9
Молоко	40823	35839	27448	17638	14981	36,7
Птиця свійська	97,5	16	-	-	-	-
Яйця	512,6	197,3	-	-	-	-

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Дослідивши показники динаміки реалізації основних видів сільськогосподарської продукції в досліджуваному підприємстві, можна стверджувати про наступне. Так досліджуваний показник у галузі рослинництва майже за всіма культурами має тенденцію до зростання, лише обсяг реалізації ярого ячменю зменшується на 64,8 %. Якщо детальніше характеризувати, то на першому місці по реалізації знаходиться кукурудза на зерно. Так у 2017 р. її реалізували в обсязі 32964 ц, а в 2021 р. 93044 ц. на другому місці реалізація пшениці озимої, і в 2017 р. вона становила 10987 ц, а в 2021 р. 29920 ц. На третьому місці реалізація сої і в 2021 р. становить 8586 ц, в порівнянні з 2017 р. 4039 ц. Від виробництва гречки підприємство відмовилося у 2021 р.

По галузі тваринництва перше місце по реалізації продукції приходить на свинину, а це 1182 ц у 2021 р., та 579,5 у 2017 р., збільшення

відбулося на 103,9 %. На другому місці, хоча і з істотним зменшенням, знаходиться реалізація молока. Так у 2021 р. вона становить 14981 ц, а в 2017 р. 40823 ц. Зменшення відбулося на 63,3 %. На третьому місці реалізація м'яса великої рогатої худоби, також з різким зменшенням із 1410,8 ц у 2017 р., до 367 ц у 2021 р.

Підприємство в за час своєї діяльності здійснює витрати. Головними витратами є продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, що потребують визначення, пов'язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат. Собівартість продукції - це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на її виробництво і збут. Витрати на виробництво валової продукції (чи собівартість валової продукції) характеризують витрати поточного періоду та утворюють виробничу собівартість, а витрати на виробництво і збут товарної продукції (продукції, що реалізується) – повну собівартість продукції (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка повної собівартості виробництва сільськогосподарської продукції у підприємства, 2017 – 2021 рр., ц

Продукція	Роки					2021 р. % до 2017 р.
	2017	2018	2019	2020	2021	
Зернові та зернобобові культури	17301,4	29332,6	37267,1	35583,8	41088,5	237,5
Пшениця озима	1042,4	3688,1	6871,8	6767,8	9088,8	у 8 разів
Ячмінь ярий	3230,8	1919,4	2206,4	3104,5	4540,7	140,5
Кукурудза на зерно	9862,4	20102,4	28188,9	24371,5	21086,7	213,8
Горох	3165,8	3622,7	-	1340,0	6372,3	201,3
Соя	-	4697,6	3887,1	2102,7	2348,0	-
Соняшник	14474,5	15435,6	18399,9	20429,2	12868,9	88,9
М'ясо: великої рогатої худоби	2743,6	6506,2	10573,4	5211,9	3000,3	109,3
Свині	3618,6	3694,0	4019,3	4724,0	4152,5	147,7
Молоко	1168,5	864,5	-	-	-	-
Птиця свійська	24869,6	21606,0	23727,8	13097,6	13014,1	52,4
Яйця	2091,0	600,6	-	-	-	-

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Аналіз показників табл. 2.7 свідчить про те, що повна собівартість

продукції, що виробляється в підприємстві значно зростає за досліджуваний період. На такий результат вплинули стрімке зростання цін на паливно-мастильні, посівні матеріали, засоби захисту рослин та тварин та ін.

Прибуток – це показник, який характеризує фінансових результатів господарської діяльності підприємства. Він являє собою різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво та реалізацію продукції з урахуванням збитків від різних господарських операцій.

Щодо прибутку, то його значення полягає в тому, що він є:

а) вагомим елементом фінансування підприємницької діяльності, та вдосконалення її матеріально-технічної бази і всіх форм інвестування;

б) об'єктом оподаткування та джерелом сплати податків.

Для збільшення прибутку, підприємцям постійно необхідно знаходити можливості та ресурси, які слід націлювати їх на виробництво для збільшення максимальної корисності (табл. 2.8).

З аналізу динаміки прибутковості виробництва сільськогосподарської продукції у досліджуваному підприємстві витікає наступне. Так виробництво продукції рослинницької галузі є прибутковим, лише за винятком такої культури, як горох, її виробництво є збитковим, а це 267,8 тис. грн. Виробництво продукції тваринництва має негативні показники прибутку по всіх видах продукції.

Таблиця 2.8

**Динаміка прибутковості (збитковості) виробництва
сільськогосподарської продукції у підприємства, 2017 – 2021 рр., ц**

Продукція	Роки					2021 р. % до 2017 р.
	2017	2018	2019	2020	2021	
1	2	3	4	5	6	7
Зернові та зернобобові культури	1700,2	12856,6	1119,3	14589,2	13777,5	в 8 разів
Пшениця озима	560,1	1488,5	458,9	1537,5	3719,9	в 6 разів
Ячмінь ярий	999,0	356,5	-65,0	-4121,3	1294,4	129,5
Кукурудза на зерно	-939,1	10757,6	725,4	13635,2	9091,4	в 9 разів
Горох	1080,3	254,0	-	-160,1	-267,8	в 8 разів
Соя	-	1168,7	-517,4	247,5	929,7	-
Соняшник	9823,4	6281,8	-440,5	8550,3	24516,3	249,5

Продовж. табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7
М'ясо: великої рогатої худоби	6,9	-1799,2	-4226,8	-3027,4	-921,3	-133,5
Свині	-1869,4	-2193,8	-3155,4	-2169,9	-529,8	28,3
Молоко	-8131,1	-571,5	-	-	-	-
Птиця свійська	892,2	2107,8	-4204,2	750,0	-417,7	-46,6
Яйця	-1199,4	-27,0	-	-	-	-

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Досягнення максимального розміру рівня рентабельності визначає основну мету підприємницької діяльності, забезпечує захист інтересів власників і зниження ризиків ліквідації та банкрутства бізнес-структур (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Динаміка рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської
продукції підприємства, 2017 – 2021 рр., ц**

Продукція	Роки					Відхилення 2021 р. до 2017 р. +,-
	2017	2018	2019	2020	2021	
Зернові та зернобобові культури	9,8	43,8	3,1	40,9	33,5	23,7
Пшениця озима	53,7	40,4	6,7	22,7	40,9	-12,8
Ячмінь ярий	30,9	18,5	-2,9	-13,6	22,6	-8,3
Кукурудза на зерно	-9,5	53,5	2,6	55,9	43,1	33,6
Горох	34,2	7,2	-	-11,6	-4,2	30,0
Соя	-	24,9	-13,3	11,7	39,6	-
Соняшник	61,6	40,6	-2,4	38,1	190,5	128,9
М'ясо: великої рогатої худоби	0,25	-27,6	-39,9	-58,1	-30,7	30,5
Свині	-51,5	-59,4	-78,5	-45,9	-12,7	-38,8
Молоко	-69,6	-66,1	-	-	-	-
Птиця свійська	3,5	9,7	-17,7	5,7	-3,2	0,3
Яйця	-57,3	-4,5	-	-	-	-

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Дослідивши показники динаміки рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції підприємства, слід зробити загальний висновок про те, що розвиток ефективності господарської діяльності підприємства знаходиться на низькому рівні, та потребує великої уваги щодо

її зростання. Підприємство має належний потенціал, використання якого надасть йому можливість в майбутньому нарощувати темпи зростання ефективності підприємницької діяльності.

Висновки до розділу 2

1. З аналізу динаміки розміру та використання сільськогосподарських угідь в досліджуваному підприємстві спостерігається зменшення представленого показника. Так площа сільськогосподарських угідь у 2017 р. становила 3975 га, а в 2021 р. 4108 га, що більше на 133 га, або 3,3 %. Питома вага сільськогосподарських угідь в порівнянні з площами району також зменшується на 9,8 %. Площа ріллі у 2021 р. становить 3974 га, а в 2017 р. 3818 га, зростання відбулося на 156 га. Площа посівів сільськогосподарських культур за досліджуваний період зростає із 3818 га, до 3974 га.

2. Проаналізувавши динаміку забезпеченості та ефективності використання трудових ресурсів, можна зробити наступні висновки. Середньорічна чисельність працюючих у 2017 р. становила 253 особи, а в 2021 р. – 152 особи, зменшення відбулося на 101 особу (39,9 %).

Чисельність працівників, що зайняті у сільськогосподарському виробництві, у 2021 р. становила 134 особи, а в 2017 р. 230 осіб. Причому кількість працівників у галузі рослинництва переважає над кількістю їх у тваринницькій галузі. Виробництво валової продукції у постійних цінах 2016 р. На 1 працівника зростає на 44,8 %. Середньомісячна заробітна плата 1 працівника за досліджуваний період також зросла на 94,5 %.

3. Перше місце в структурі товарної продукції займає виробництво молока (38,1 %), достатньо розвиненим є виробництво соняшнику (22,5 %). Крім того, значну питому вагу товарної продукції складають виробництво озимої пшениці – 10,6% та приріст худоби – 8,3%. Показник коефіцієнта спеціалізації становить 0,23, що дає можливість стверджувати про те, що

підприємство має слабкий рівень спеціалізації, а виробничий напрям даного господарства можна визначити як молочно-зерновий.

4. З проведеного аналізу ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства слід відмітити, що виробництво валової продукції в постійних цінах 2016 р. за досліджуваний період зростає на 24,9 %, у в діючих цінах зростає на 82,2 %, причому виробництво продукції рослинництва переважає над виробництвом продукції тваринництва.

Щодо показників повної собівартості, то тут зафіксоване зростання на 14,5 %. Дохід від реалізації продукції в досліджуваному підприємстві у 2017 р. становив 73907,7 тис. грн, а в 2021 р. 113827,9 тис. табл.

Загальний прибуток підприємницької діяльності зростає майже в 5 разів, так у 2017 р. він становив 7129,4 тис. грн, а в 2021 р. 37311,7 тис. грн.

У галузі рослинництва також спостерігається стрімке зростання прибутку майже в 3 рази. Щодо прибутковості тваринницької галузі, то тут показники характеризують її збитковість. Рівень рентабельності підприємства зменшується за досліджуваний період, хоча несе позитивний характер.

5. З аналізу динаміки прибутковості виробництва сільськогосподарської продукції у досліджуваному підприємстві витікає наступне. Так виробництво продукції рослинницької галузі є прибутковим, лише за винятком такої культури, як горох, її виробництво є збитковим, а це 267,8 тис. грн. Виробництво продукції тваринництва має негативні показники прибутку по всіх її видах.

6. Дослідивши показники динаміки рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції підприємства, слід зробити загальний висновок про те, що розвиток ефективності господарської діяльності підприємства знаходиться на низькому рівні, та потребує великої уваги щодо її зростання. Підприємство має належний потенціал, використання якого надасть йому можливість в майбутньому нарощувати темпи зростання ефективності підприємницької діяльності.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

3.1. Стратегічні напрями зростання ефективності підприємницької діяльності

Будь яке існування підприємницької діяльності в сучасних економічних умовах, спонукає підприємства до постійного пошуку нових можливостей покращення показників ефективності їх господарської діяльності.

Основними стратегічними заходами зростання ефективності підприємницької діяльності підприємств є:

- модернізація та реконструкція старого обладнання та устаткування,
- впровадження нових технологій у виробництво;
- підвищення заробітної плати;
- навчання працівників на робочому місці;
- прийом спеціалістів на роботу на конкурсних засадах;
- розширення номенклатури, вихід на нові ринки збуту продукції;
- збільшення частки продукції на українському ринку;
- удосконалення технологічних процесів з метою підвищення конкурентоспроможності та якості продукції;
- розширення видів діяльності.

Стратегія зростання економічної ефективності підприємницької діяльності, та прийняття рішень у цьому напрямку неможливе без врахування величезних обсягів інформації. Саме інформаційно-аналітична база зростання ефективності має складатися з пропозицій за використанням кожного виду ресурсів і нормативів, за допомогою яких користувачі можуть вносити свої зауваження, пропозиції, рекомендації та відгуки про наявну інформаційну підтримку. Згідно з Проектом Закону про внесення змін до

Закону України «Про інформацію» (щодо технологічної інформації), технологічною інформацією визнаються відомості про склад, кількісні та якісні показники, особливості технологічних процесів, які використовуються для управління об'єктами виробничого та невиробничого призначення в різних галузях господарства протягом їх життєвого циклу, а також дані автоматизованих систем управління цими об'єктами і систем управління технологічними абл. сами виробництв на об'єктах. Система виробничо-технологічної інформації аграрного підприємства відображена на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Забезпечення підприємства виробничо-технологічною інформацією.

Істотний вплив на рівень і динаміку ефективності підприємницької діяльності справляють технологічні нововведення, сучасні форми автоматизації та інформаційні технології. Вони викликають суттєві зміни в технічному рівні і продуктивності технологічного устаткування, методах і

формах організації трудових процесів, підготовці та кваліфікації кадрів.

Інтенсивна технологія – це комплекс агротехнічних прийомів вирощування сільськогосподарських культур, технологічних засобів і операцій, які направлені на максимально повне використання біологічного потенціалу продуктивності культур (їх сортів і гібридів) за рахунок підвищення ефективності використання природних і антропогенних його факторів при мінімізації трудових і матеріальних ресурсів.

При впровадженні даної технології підприємство мусить самостійно чітко уявляти складність, перспективність, ризик і вартість технологій. Для досягнення цього можна рекомендувати такі кроки:

- залучення технологів до розробки стратегії підприємства;
- включення технологічних показників у число стратегічних цілей підприємства.

На основі порівняння технологічних карт вирощування основних сільськогосподарських культур підприємства і з урахуванням перспективного досвіду впровадження наукомістких енергозберігаючих технологій, запропонуємо економічну ефективність вирощування озимої пшениці за різними технологіями в порівнянні з базовою (існуючою) (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Економічна ефективність вирощування озимої пшениці за різними технологіями у підприємстві на 2023 р.

Показники	Базова загальноприйнята технологія	Технології	
		Високий рівень ресурсного забезпечення	Ресурсозберігуюча
1	2	3	4
Урожайність, ц/га	40,9	55,6	49,1
Приріст врожайності, ц/га	-	37,7	11,2
Вартість валової продукції, грн./га	2952,82	5287,36	4701,06
Додаткова вартість валової продукції, грн./га	-	2334,54	1748,24
Витрати на 1 га, грн.	2415,44	3697,13	2920,84

Продовж. табл. 3.1

1	2	3	4
Додаткові витрати на 1 га, грн.	-	1281,69	505,40
Затрати праці на 1 ц зерна, люд. год.	0,29	0,26	0,26
Собівартість 1 ц, грн.	87,2	74,54	66,23
Прибуток з 1 га, грн.	537,38	1590,23	1780,22
Рівень рентабельності, %	22,25	43,01	60,95
Окупність додаткових витрат, грн.	-	1,82	3,46
Річний економічний ефект, грн./га	-	1052,85	1242,84

Власна розробка автора

Дані таблиці 3.1 свідчать про вищу окупність витрат, які були спрямовані на впровадження технологій з високим рівнем ресурсного забезпечення, та ресурсозберігаюча. Незважаючи на додаткові витрати, зростання врожайності забезпечило прибуток з 1 га при технології з високим рівнем ресурсного забезпечення 1590,23 грн., а при ресурсозберігаючі технології 1780,22 грн. Результати досліджень свідчать про вищу економічну ефективність застосування ресурсозберігаючої технології, яка хоч і забезпечила нижчу на 5,5 ц/га урожайність проти технології з високим рівнем ресурсного забезпечення, але витрати на 1 га були меншими на 776,29 грн, рівень рентабельності по ресурсозберігаючій технології становить 60,95% проти 43,05% по технології з високим рівнем ресурсного забезпечення.

В даній роботі нами пропонується заміна існуючого гібриду кукурудзи на зерно з впровадженням нового гібриду Білозірський. Це простий гібрид зернового напрямку використання. Висока холодостійкість, посухостійкість. Стійкий до вилягання рослин та стійкий до поникання качанів. Стійкий до сажкових хвороб, стеблової гнилі та кукурудзяного метелика.

Потенційна урожайність зерна 11,5-12,0 т/га, зеленої маси - 45,0-46,0 т/га. Вміст сухої речовини в зеленій масі 32-33%. Рекомендована густота до збирання 60-62 тис./га Аналіз таблиці 3.2 показує, що вирощування нового більш продуктивного гібриду кукурудзи на зерно потребує не лише високих

витрат на вирощування у порівнянні з існуючим гібридом, а й своєчасного і якісного проведення всіх технологічних операцій: від підготовки ґрунту до посіву кукурудзи на зерно і до збирання й очистки насіння нового врожаю

У зв'язку із запровадженням нового гібриду кукурудзи свою частку у виробничих витратах збільшили витрати на мінеральні та органічні добрива, частка яких складає 8% та 11% відповідно. Загалом же основною статтею витрат на вирощування кукурудзи є витрати на паливно-мастильні матеріали, частка якої становить – 25%.

Таблиця 3.2

Економічна ефективність впровадження нового гібриду кукурудзи у підприємстві на 2023 р.

Показники	Існуючий гібрид Любава - 279	Новий гібрид Білозірський	абсолютне відхилення (+; -)	відносне відхилення %
Урожайність, ц/га	63,2	115	51,80	81,9
Витрати на вирощування та реалізацію, грн/га	5935,73	8080,15	2144,43	36,1
Собівартість 1 ц/грн	93,92	65,52	-28,40	-30,2
Виручка від реалізації, грн	6743,44	12270,50	5527,06	81,9
Прибуток, грн.:				
на 1 ц кукурудзи	12,78	36,44	23,66	185,1
на 1 га	807,71	4190,35	3382,63	418,7
Рентабельність, %	13,6	51,9	38,25	281,1

Власна розробка автора

Як бачимо з таблиці 3.3, економічно доцільно вирощувати новий гібрид кукурудзи, попри те, що при її впровадженні, порівняно з існуючим гібридом, зростають витрати на її виробництво з 5935,7 до 8080,2 грн/га. Собівартість одного центнера кукурудзи знижується при цьому на 30,2%, але за рахунок зростання урожайності дане впровадження є рентабельним. Рентабельність зростає у 3,8 рази.

Для підприємства є вираженим такий резерв, як постійне удосконалення засобів виробництва. Впровадження нової техніки, комплексна механізація й автоматизація виробничих процесів,

удосконалення технології, упровадження прогресивних видів матеріалів дозволяють значно знизити собівартість продукції і цим самим підвищити прибуток. Це відбудеться внаслідок того, що неустаріле (тут мається на увазі морально, хоча це опосередковано відноситься і до нового обладнання фізично) потребує меншої кількості обслуговуючих працівників. А це в свою чергу приведе до зниження витрат на оплату праці в розрахунку на одиницю продукції – або знизиться кількість працівників при незмінному об'ємі виробництва, або збільшиться обсяг при тій же величині працівників. Збільшення обсягу виробництва, як відомо приводить до зниження витрат в розрахунку на одиницю продукції.

3.2. Технологічні заходи зростання підприємницької діяльності

Ефективне управління вимагає системного підходу до проблем підприємства, пошуку взаємопов'язаних шляхів розв'язання не тільки наявних очевидних проблем, а й суміжних, існування яких потрібно виявити.

Результативність повністю залежить від мотивації, відданості та командної роботи. Управління ж асоціюється з планами, контролем та звітністю. Кажучи про управління результативністю, зазвичай фокусуємося на тих аспектах, з якими асоціюється управління, забуваючи про те, з чим асоціюється результативність. Саме поняття «управління результативністю» є до певної міри суперечливим.

Зокрема, результативність управління багато в чому залежить не лише від ефективного економічного управління, але і від можливості швидко знаходити резерви покращення ефективності виробництва продукції, знайти проблеми у галузі та їх ліквідувати. Так виявивши значні недоліки в розвитку галузі тваринництва в кооперативі, слід звернути особливу увагу на зростання її показників економічної ефективності.

Основними джерелами резервів підвищення виробництва продукції в тваринництві є зростання поголів'я та продуктивності тварин. Резерви росту

поголів'я визначаються в процесі аналізу виконання плану по обороту стада.

Це зменшення яловості маточного поголів'я, падіжу тварин і реалізація їх на м'ясокомбінат високою масою. Основними джерелами росту продуктивності тварин є підвищення рівня їх годівлі і ефективності використання кормів, зменшення яловості корів, поліпшення вікового та породного складу стада, а також догляду за тваринами. Великі втрати продукції мають сільськогосподарські підприємства в результаті яловості корів, продуктивність яких нижче приблизно на 50 %.

Яловість - це наслідок порушення відтворної здатності тварин. Це господарсько-економічне поняття. Вона виникає внаслідок недоодержання приплоду від маточного поголів'я протягом року.

При визначенні резервів збільшення виробництва молока по даним зоотехнічного обліку необхідно встановити втрати молока в середньому на одну ялову корову і помножити на надпланову кількість або можливе зменшення ялових корів. У підприємстві кількість ялових корів на березень 2021 р. складає 8 голів. Розрахуємо резерви збільшення виробництва молока у натуральному виразі та у вартісному за середньо реалізаційними цінами на січень – березень 2021 р.

Таблиця 3.3

Визначення резервів збільшення виробництва молока за рахунок ліквідації яловості корів

Показники	Кількість ялових корів	Продуктивність голови, кг	Продуктивність корів в середньому по підприємству	Втрати продукції	
				на одну голову, кг	на все поголів'я, ц
МТФ	8	5745	14881	2364,36	189,14
Всього	8	×	×	2364,36	189,14
Сума резерву, тис.грн	226,98	×	×	×	×

Власна розробка автора

Дані таблиці 3.3 показують, що на підприємстві можна збільшити виробництво молока на 189,14 ц молока за рахунок ліквідації яловості 18 корів. Дані заходи дадуть змогу отримати резерв у сумі 226,98 тис. грн

при середньо реалізаційних цінах 292, 9 грн за 1 ц молока.

Значним резервом збільшення виробництва молока є підвищення продуктивності худоби.

Таблиця 3.4

Резерви збільшення виробництва молока за рахунок підвищення продуктивності худоби

Показники	Молоко
Середньорічна продуктивність, кг:	5745,0
передової дільниці господарства	8000,0
Резерв приросту продуктивності на одну голову, кг	2555,0
Середньорічне поголів'я тварин, голів	259,0
Резерв приросту продукції на все поголів'я, ц	548,0
Сума резерву, тис. грн	657,6

Власна розробка автора

Дані таблиці 3.4 показують, що при досягненні продуктивності підприємства продуктивності передової дільниці молочно-товарної ферми, сума додаткового резерву становитиме 657,6 грн та 548,0 ц молока.

Головним напрямом збільшення валового виробництва продукції є інтенсивний шлях розвитку тваринництва. А отже особливу увагу слід приділити формуванню ефективного кормового раціону в підприємстві, що дасть можливість істотно підвищити продуктивність сільськогосподарських тварин.

Недолік будь-якого виду речовин у раціоні негативно впливає на розвиток тварин і призводить до зниження їх продуктивності. Крім того, неповноцінна годівля викликає перевитрату кормів. Тому кормовий раціон повинен бути повністю збалансованим за всіма поживними речовинами, необхідними для всіх видів тварин.

Для складання економіко-математичної моделі по вибору оптимальних кормових раціонів необхідні такі дані, як: наявність кормів за видами, вміст поживних речовин у одиниці корму, потрібна кількість поживних речовин у раціоні, максимально і мінімально можливі норми згодовування окремих видів кормів; собівартість кормів і ціни на добавки, котрі можуть бути

придбані на стороні. За основні змінні у задачах оптимізації кормових раціонів визначаються види кормів і різноманітні види добавок; за допоміжні змінні – сумарний вміст у раціоні кормових одиниць, перетравного протеїну і окремих видів поживних речовин.

Усі умови задачі формуються в три групи обмежень: основні, додаткові, допоміжні. Основні обмеження виражають умову за балансом поживних речовин. Техніко-економічними коефіцієнтами змінних в цих обмеженнях є показники вмісту поживних речовин в одиниці кожного виду корму. У правій частині моделі записується потрібна кількість кожного виду поживних речовин для тварин, необхідна для отримання певної продуктивності.

Вміст кожного виду корму може змінюватись в межах різниці між нижньою та верхньою межами. Усі ці умови задачі описуються допоміжними обмеженнями. Коефіцієнти в них записуються: за основними змінними – вміст поживних речовин у кормах, за допоміжними – питома вага групи кормів у раціоні по нижній та верхній межах.

Додаткові обмеження мають важливе значення у формуванні раціонів. Щоб вони не призводили до несумісності систем рівнянь, сума відсотків по нижній межі вмісту окремих видів кормів в них повинна бути менше 100%, а по верхній – більше 100%. Допоміжні обмеження характеризують сумарну кількість кормових одиниць, перетравного протеїну і інших поживних речовин. Коефіцієнтами в них записуються: за основними змінними – вміст кормових одиниць, перетравного протеїну в одиниці корму, а за допоміжними змінними – одиниці з мінусом. Коефіцієнтами лінійної функції є собівартість кормів – вартість кормового раціону.

Тому, одним із головних засобів, які дозволяють розраховувати оптимальний кормовий раціон та формулювати економічний зміст оптимізаційної задачі є використання ПК: електронних таблиць Microsoft Excel, вбудованих функцій та засобів цієї програми, що швидко та точно розраховують необхідні економічні показники.

Розрахуємо добовий кормовий раціон для корів та свиней 9 на 1 голову) для підприємства на 2023 р., який задовольнятиме їх потреби у поживних речовинах та матиме мінімальну вартість. Поживність кормів для корів та свиней досліджуваного підприємства представлено в табл. 3.5 і 3.6.

Таблиця 3.5

Показники поживності кормів для великої рогатої худоби

Корми	Комбікорм	Кукурудзяна дерть	Соняшкова макуха	Пшеничні висівки	Лугове сіно	Сіно конюшини	Еспарцетне сіно	Пшенична солома	Ячмінна солома	Кукурудзяний силос	Кукурудзяно-сойовий силос	Цукрові буряки	Кормові буряки
Кормових одиниць	0,9	1,34	1,09	0,71	0,42	0,5	0,54	0,2	0,36	0,2	0,2	0,3	0,2
Перетравного протеїну	120	72	396	126	48	79	106	8	12	14	26	12	9
Сухої речовини	0,87	0,85	0,91	0,87	0,83	0,8	0,86	0,71	0,62	0,14	0,21	0,3	0,2
Кальцію	15	0,7	3,3	1,8	6	9,3	11	1,4	3,7	1,5	1,1	0,5	0,4
Фосфору	13	1,5	9,9	10,1	2,1	2,2	2,5	0,8	1,2	0,5	0,6	0,5	0,4
Каротину	5	3	2	4	15	25	25	3	4	15	15	0,1	0,1

Власна розробка автора

При оптимізації добового кормового раціону великої рогатої худоби необхідно врахувати, що для досягнення планової продуктивності корів в їх раціоні повинно бути:

- не менше 9,6 к. о.,
- не менше 1020 г перетравного протеїну,
- не більш ніж 14 кг сухої речовини,
- не менш ніж 65 г кальцію, не менш ніж 45 г фосфору, не менш ніж 400 мг каротину.

Запаси кормів підприємства дозволяють щоденно згодовувати великій рогатій худобі (на 1 голову):

– до 1,4 кг концентратів,
 – грубих кормів не більш ніж 7,6 кг, в т.ч. сіна не більш ніж 2,1 кг,
 силосу та коренеплодів відповідно до 21,2 та 5 кг.

Щодо оптимізації добового кормового раціону свиней, то для досягнення планової продуктивності в їх раціоні повинно бути:

– не менше 3,1 к.од.,
 – не менше 340 г перетравного протеїну,
 – не більш ніж 14 кг сухої речовини,
 – не менш ніж 9,1 г кальцію не менш ніж 7,05 г фосфору, не менш ніж 12,2 мг каротину.

Таблиця 3.6

Показники поживності кормів для свиней

Корми	Концент- ровані	Коренеплоди та комбісилос	Трав'яне борошно	Зелені та баштанні
Поживність корму	1,03	0,26	0,55	0,3
Вміст перетравного протеїну	110	12	140	126
Сухої речовини	0,9	0,15	0,21	0,17
Кальцію	5,4	0,4	3,5	1,8
Фосфору	3,9	0,3	2,1	0,4
Каротину	5	0,1	2	4

Власна розробка автора

Запаси кормів підприємства дозволяють щоденно згодовувати свиням (на голову):

– до 1,8 кг концентратів,
 – не більше 2,6 кг коренеплодів,
 – трав'яного борошна не більш ніж 0,4 кг, і зелених та баштанних кормів не більше 1,5 кг.

Вартість кормів для великої рогатої худоби та свиней підприємства наведено в табл. 3.7 і 3.8.

Таблиця 3.7

Вартість та види кормів для великої рогатої худоби

Корми	Комбікорм	Кукурудзяна дерть	Соняшникова макуха	Пшеничні висівки	Лугове сіно	Сіно конюшини	Еспарцетне сіно	Пшенична солома	Ячмінна солома	Кукурудзяний силос	Кукурудзяно-сойовий силос	Цукрові буряки	Кормові буряки
Вартість кормів грн /кг	15,8	7,9	4,2	3,3	2,7	3,3	2,2	1,3	1,1	1	0,8	0,8	1,5

Власна розробка автора

Таблиця 3.8

Вартість та види кормів для свиней

Корми	Концентровані	Коренеплоди та комбісилос	Трав'яне борошно	Зелені та баштанні
Вартість кормів, грн/кг	13,2	2,2	1,3	3,7

Власна розробка автора

Обробку даних проводимо в електронних таблицях Microsoft Excel з використанням вбудованих математичних та статистичних функцій і засобу Розв'язувач (додатки В).

В результаті обробки даних отриманий оптимальний добовий кормовий раціон годівлі великої рогатої худоби та свиней (рис. 3.2).

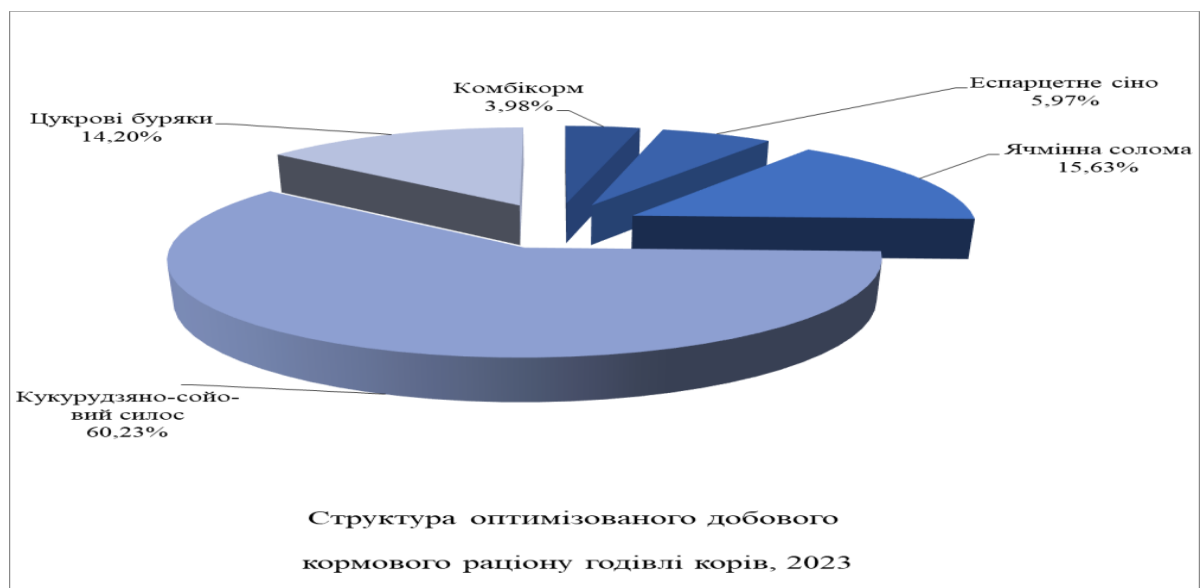
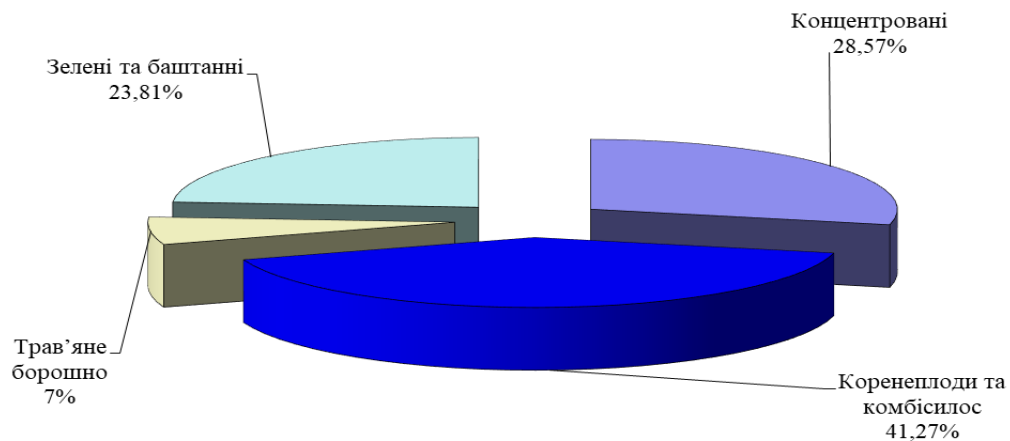

Рис. 3.2 Структура оптимального добового кормового раціону корів

на 2023 р.

Для корів до добового кормового раціону необхідно включити комбікорму 1,4 кг, еспарцетного сіна 2,1 кг, ячмінної соломи 5,5 кг, кукурудзяно-соєвого силосу 21,2 кг та цукрових буряків 5 кг при цьому будуть витримані усі вимоги щодо поживності раціону 9,91 кормових одиниць/кг, його мінімальна вартість становитиме 53,75 грн.

Структура оптимізованого добового кормового раціону годівлі свиней, 2023 р.

Рис. 3.3. Структура оптимального добового кормового раціону свиней на 2023 р.

Для свиней до добового кормового раціону годівлі необхідно включити концентрованих кормів 1,80 кг, коренеплодів та комбісилосу 2,60 кг, трав'яного борошна 0,40 кг і зелених та баштанних кормів 1,50 кг, при цьому будуть витримані усі вимоги щодо поживності раціону 3,20 кормових одиниць/кг, його мінімальна вартість становитиме 61,95 грн.

Відсоткову структуру оптимізованого добового кормового раціону годівлі корів та свиней на 2023 р. графічно подано в додатку Д.

Висновки до розділу 3

1. Будь яке існування підприємницької діяльності в сучасних економічних умовах, спонукає підприємства до постійного пошуку нових можливостей покращення показників ефективності їх господарської діяльності. Основними стратегічними заходами зростання ефективності підприємницької діяльності підприємств є:

- модернізація та реконструкція старого обладнання та устаткування,
- впровадження нових технологій у виробництво;
- підвищення заробітної плати;
- навчання працівників на робочому місці;
- прийом спеціалістів на роботу на конкурсних засадах;
- розширення номенклатури, вихід на нові ринки збуту продукції;
- збільшення частки продукції на українському ринку;
- удосконалення технологічних процесів з метою підвищення конкурентоспроможності та якості продукції;
- розширення видів діяльності.

2. Стратегія зростання економічної ефективності підприємницької діяльності, та прийняття рішень у цьому напрямку неможливе без врахування величезних обсягів інформації. Саме інформаційно-аналітична база зростання ефективності має складатися з пропозицій за використанням кожного виду ресурсів і нормативів, за допомогою яких користувачі можуть вносити свої зауваження, пропозиції, рекомендації та відгуки про наявну інформаційну підтримку.

3. На основі порівняння технологічних карт вирощування основних сільськогосподарських культур підприємства і з урахуванням перспективного досвіду впровадження наукомістких енергозберігаючих технологій, запропонуємо економічну ефективність вирощування озимої пшениці за різними технологіями в порівнянні з базовою (існуючою). Дані свідчать про вищу окупність витрат, які були спрямовані на впровадження технологій з високим рівнем ресурсного забезпечення, та ресурсозберігаюча.

Незважаючи на додаткові витрати, зростання врожайності забезпечило прибуток з 1 га при технології з високим рівнем ресурсного забезпечення 1590,23 грн., а при ресурсозберігаючі технології 1780,22 грн. Результати досліджень говорять про вищу економічну ефективність застосування ресурсозберігаючої технології, яка хоч і забезпечила нижчу на 5,5 ц/га урожайність проти технології з високим рівнем ресурсного забезпечення, але витрати на 1 га були меншими на 776,29 грн, рівень рентабельності по ресурсозберігаючій технології становить 60,95% проти 43,05% по технології з високим рівнем ресурсного забезпечення.

4. В даній роботі нами пропонується заміна існуючого гібриду кукурудзи на зерно з впровадженням нового гібриду Білозірський, є економічно доцільно, попри те, що при його впровадженні, порівняно з існуючим гібридом, зростають витрати на виробництво з 5935,7 до 8080,2 грн/га. Собівартість одного центнера кукурудзи знижується при цьому на 30,2%, але за рахунок зростання урожайності дане впровадження є рентабельним. Рентабельність зростає у 3,8 рази.

5. Так виявивши значні недоліки в розвитку галузі тваринництва підприємства, слід звернути особливу увагу на зростання її показників економічної ефективності. Основними джерелами резервів підвищення виробництва продукції в тваринництві є зростання поголів'я та продуктивності тварин. Резерви росту поголів'я визначаються в процесі аналізу виконання плану по обороту стада.

Це зменшення яловості маточного поголів'я, падіжу тварин і реалізація їх на м'ясокомбінат з високою масою.

У підприємстві кількість ялових корів на березень 2021 р. становила 8 голів. Розрахувавши резерви збільшення виробництва молока у натуральному виразі та у вартісному за середньо реалізаційними цінами на січень – березень 2021 р. Слід відмітити, що на підприємстві можна збільшити виробництво молока на 189,14 ц молока за рахунок ліквідації яловості 8 корів. Дані заходи дадуть змогу отримати резерв у сумі 226,98 тис.

грн при середньо реалізаційних цінах 292,9 грн за 1 ц молока. Значним резервом збільшення виробництва молока є підвищення продуктивності худоби, тому при досягненні продуктивності підприємства передової ділянки молочно-товарної ферми 1, сума додаткового резерву становитиме 657,6 грн та 548,0 ц молока.

6. Пропонуємо розрахунок добового кормового раціону для великої рогатої худоби та свиней, які утримуються у господарстві на 2023 р., що задовольнятиме їх потреби у поживних речовинах та матиме мінімальну вартість. Так для великої рогатої худоби до добового кормового раціону необхідно включити комбікорму 1,4 кг, еспарцетного сіна 2,1 кг, ячмінної соломи 5,5 кг, кукурудзяно-соевого силосу 21,2 кг та цукрових буряків 5 кг при цьому будуть витримані усі вимоги щодо поживності раціону 9,91 кормових одиниць/кг, його мінімальна вартість становитиме 53,75 грн.

Для свиней до добового кормового раціону годівлі необхідно включити концентрованих кормів 1,80 кг, коренеплодів та комбісилосу 2,60 кг, трав'яного борошна 0,40 кг і зелених та баштанних кормів 1,50 кг, при цьому будуть витримані усі вимоги щодо поживності раціону 3,20 кормових одиниць/кг, його мінімальна вартість становитиме 61,95 грн.

ВИСНОВКИ

1. Ефективність – інтегрована економічна категорія, яка відображає виробничі відносини щодо економії сукупних затрат уречевленої та живої праці на отримання кінцевого позитивного результату. Категорія «ефективність» на рівні підприємства характеризує зв'язок між величиною отриманого результату від його діяльності та кількістю інвестованих або витрачених у виробництві ресурсів.

2. З аналізу динаміки розміру та використання сільськогосподарських угідь в досліджуваному підприємстві спостерігається зменшення представленого показника. Так площа сільськогосподарських угідь у 2017 р. становила 3975 га, а в 2021 р. 4108 га, що більше на 133 га, або 3,3 %. Питома вага сільськогосподарських угідь в порівнянні з площами району також зменшується на 9,8 %. Площа ріллі у 2021 р. становить 3974 га, а в 2017 р. 3818 га, зростання відбулося на 156 га. Площа посівів сільськогосподарських культур за досліджуваний період зростає із 3818 га, до 3974 га.

3. Проаналізувавши динаміку забезпеченості та ефективності використання трудових ресурсів, можна зробити наступні висновки. Середньорічна чисельність працюючих у 2017 р. становила 253 особи, а в 2021 р. – 152 особи, зменшення відбулося на 101 особу (39,9 %).

Чисельність працівників, що зайняті у сільськогосподарському виробництві, у 2021 р. становила 134 особи, а в 2017 р. 230 осіб. Причому кількість працівників у галузі рослинництва переважає над кількістю їх у тваринницькій галузі. Виробництво валової продукції у постійних цінах 2016 р. На 1 працівника зростає на 44,8 %. Середньомісячна заробітна плата 1 працівника за досліджуваний період також зросла на 94,5 %.

4. Перше місце в структурі товарної продукції займає виробництво молока (38,1 %), достатньо розвиненим є виробництво соняшнику (22,5 %). Крім того, значну питому вагу товарної продукції складають виробництво озимої пшениці – 10,6% та приріст худоби – 8,3%. Показник коефіцієнта

спеціалізації становить 0,23, що дає можливість стверджувати про те, що підприємство має слабкий рівень спеціалізації, а виробничий напрям даного господарства можна визначити як молочно-зерновий.

5. З проведеного аналізу ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства слід відмітити, що виробництво валової продукції в постійних цінах 2016 р. за досліджуваний період зростає на 24,9 %, у в діючих цінах зростає на 82,2 %, причому виробництво продукції рослинництва переважає над виробництвом продукції тваринництва.

Щодо показників повної собівартості, то тут зафіксоване зростання на 14,5 %. Дохід від реалізації продукції в досліджуваному підприємстві у 2017 р. становив 73907,7 тис. грн, а в 2021 р. 113827,9 тис. табл.

Загальний прибуток підприємницької діяльності зростає майже в 5 разів, так у 2017 р. він становив 7129,4 тис. грн, а в 2021 р. 37311,7 тис. грн.

У галузі рослинництва також спостерігається стрімке зростання прибутку майже в 3 рази. Щодо прибутковості тваринницької галузі, то тут показники характеризують її збитковість. Рівень рентабельності підприємства зменшується за досліджуваний період, хоча несе позитивний характер.

6. З аналізу динаміки прибутковості виробництва сільськогосподарської продукції у досліджуваному підприємстві витікає наступне. Так виробництво продукції рослинницької галузі є прибутковим, лише за винятком такої культури, як горох, її виробництво є збитковим, а це 267,8 тис. грн. Виробництво продукції тваринництва має негативні показники прибутку по всіх її видах.

7. Дослідивши показники динаміки рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції підприємства, слід зробити загальний висновок про те, що розвиток ефективності господарської діяльності підприємства знаходиться на низькому рівні, та потребує великої уваги щодо її зростання. Підприємство має належний потенціал, використання якого надасть йому можливість в майбутньому нарощувати темпи зростання

ефективності підприємницької діяльності.

Провівши аналіз показників ефективності розвитку підприємницької діяльності, та виявивши певні недоліки, нами були запропоновані наступні пропозиції:

1. Будь яке існування підприємницької діяльності в сучасних економічних умовах, спонукає підприємства до постійного пошуку нових можливостей покращення показників ефективності їх господарської діяльності. Основними стратегічними заходами зростання ефективності підприємницької діяльності підприємств є:

- модернізація та реконструкція старого обладнання та устаткування,
- впровадження нових технологій у виробництво;
- підвищення заробітної плати;
- навчання працівників на робочому місці;
- прийом спеціалістів на роботу на конкурсних засадах;
- розширення номенклатури, вихід на нові ринки збуту продукції;
- збільшення частки продукції на українському ринку;
- удосконалення технологічних процесів з метою підвищення конкурентоспроможності та якості продукції;
- розширення видів діяльності.

2. Стратегія зростання економічної ефективності підприємницької діяльності, та прийняття рішень у цьому напрямку неможливе без врахування величезних обсягів інформації. Саме інформаційно-аналітична база зростання ефективності має складатися з пропозицій за використанням кожного виду ресурсів і нормативів, за допомогою яких користувачі можуть вносити свої зауваження, пропозиції, рекомендації та відгуки про наявну інформаційну підтримку.

3. На основі порівняння технологічних карт вирощування основних сільськогосподарських культур у підприємстві і з урахуванням перспективного досвіду впровадження наукомістких енергозберігаючих технологій, запропонуємо економічну ефективність вирощування озимої

пшениці за різними технологіями в порівнянні з базовою (існуючою). Дані свідчать про вищу окупність витрат, які були спрямовані на впровадження технологій з високим рівнем ресурсного забезпечення, та ресурсозберігаюча.

Незважаючи на додаткові витрати, зростання врожайності забезпечило прибуток з 1 га при технології з високим рівнем ресурсного забезпечення 1590,23 грн., а при ресурсозберігаючій технології 1780,22 грн. Результати досліджень говорять про вищу економічну ефективність застосування ресурсозберігаючої технології, яка хоч і забезпечила нижчу на 5,5 ц/га урожайність проти технології з високим рівнем ресурсного забезпечення, але витрати на 1 га були меншими на 776,29 грн, рівень рентабельності по ресурсозберігаючій технології становить 60,95% проти 43,05% по технології з високим рівнем ресурсного забезпечення.

4. В даній роботі нами пропонується заміна існуючого гібриду кукурудзи на зерно з впровадженням нового гібриду Білозірський, є економічно доцільно, попри те, що при його впровадженні, порівняно з існуючим гібридом, зростають витрати на виробництво з 5935,7 до 8080,2 грн/га. Собівартість одного центнера кукурудзи знижується при цьому на 30,2%, але за рахунок зростання урожайності дане впровадження є рентабельним. Рентабельність зростає у 3,8 рази.

5. Так виявивши значні недоліки в розвитку галузі тваринництва підприємства, слід звернути особливу увагу на зростання її показників економічної ефективності. Основними джерелами резервів підвищення виробництва продукції в тваринництві є зростання поголів'я та продуктивності тварин. Резерви росту поголів'я визначаються в процесі аналізу виконання плану по обороту стада.

Це зменшення яловості маточного поголів'я, падіжу тварин і реалізація їх на м'ясокомбінат з високою масою.

У підприємстві кількість ялових корів на березень 2021 р. становила 8 голів. Розрахувавши резерви збільшення виробництва молока у натуральному виразі та у вартісному за середньо реалізаційними цінами на

січень – березень 2021 р. Слід відмітити, що на підприємстві можна збільшити виробництво молока на 189,14 ц молока за рахунок ліквідації яловості 8 корів. Дані заходи дадуть змогу отримати резерв у сумі 226,98 тис. грн при середньо реалізаційних цінах 292, 9 грн за 1 ц молока. Значним резервом збільшення виробництва молока є підвищення продуктивності худоби, тому при досягненні продуктивності підприємства передової ділянки молочно-товарної ферми 1, сума додаткового резерву становитиме 657,6 грн та 548,0 ц молока.

6. Пропонуємо розрахунок добового кормового раціону для великої рогатої худоби та свиней (на 1 голову), які утримуються у підприємстві на 2023 р., що задовольнятиме їх потреби у поживних речовинах та матиме мінімальну вартість. Так для великої рогатої худоби до добового кормового раціону необхідно включити комбікорму 1,4 кг, еспарцетного сіна 2,1 кг, ячмінної соломи 5,5 кг, кукурудзяно-соевого силосу 21,2 кг та цукрових буряків 5 кг при цьому будуть витримані усі вимоги щодо поживності раціону 9,91 кормових одиниць/кг, його мінімальна вартість становитиме 53,75 грн.

Для свиней до добового кормового раціону годівлі необхідно включити концентрованих кормів 1,80 кг, коренеплодів та комбісилосу 2,60 кг, трав'яного борошна 0,40 кг і зелених та баштанних кормів 1,50 кг, при цьому будуть витримані усі вимоги щодо поживності раціону 3,20 кормових одиниць/кг, його мінімальна вартість становитиме 61,95 грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств. К.: Знання-Прес, 2009. 299 с.
2. Азізов С. П. Деякі питання організації та підвищення ефективності тваринництва. *Економіка АПК*. 2011. № 4 С. 12-15.
3. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, практика, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2005. 292 с
4. Богомолова В. В. Організація управління маркетинговою діяльністю підприємства. Матеріали XV Міжнародної наукової конференції молодих науковці «Наука і вища освіта». Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2010. Ч. 2. С. 54-55.
5. Блонська В. І. Прибуток підприємства та чинники, які впливають на його розвиток. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2006. Вип. 16.7. С. 272-273.
6. Бортник А.М. Формування ефективної системи бізнес – процесів підприємства в сучасних умовах господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 18. С.56-59.
7. Білецька К. Сутність категорії «Економічна ефективність виробництва». *Вісник ХНТУСГ*. 2014. Вип. 150. С. 74-81.
8. Белей О. І. Побудова моделі призми ефективності торговельного підприємства. *Торгівля, комерція, підприємництво* : зб. наук. праць Львівської комерційної академії. 2015. Вип. 14. С. 16-20.
9. Бердар М. М. Фінанси підприємств. К. : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
10. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор Видавництво, 2016. 378 с.
11. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві. К.: КНЕУ, 2004. 480 с.
12. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства. К. Т-во

«Знання», КОО, 2007. 471 с.

13. Давиденко Н. М. Оцінювання ефективності корпоративного управління акціонерними товариствами. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна*. 2011. Вип. 35. С. 108-111.

14. Іванюта В.Ф. Роль аграрного підприємництва в розвитку сільських територій в контексті євроінтеграції. *Економічний вісник*. 2016. № 1. С. 61-67.

15. Журавльова Т.В. Особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі. *Науковий клуб Секція 3*. 2015. http://sophus.at.ua/publ/2015_10_30_kampodilsk/sekcija_section_3_2015_10_30/osoblivosti_pidpriemnickoji_dijalnosti_v_agrarnomu_sektori/104-1-0-1549

16. Іляшенко А. Х. Теоретичні основи маркетингового менеджменту. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2009. № 5. С. 106-111.

17. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 205 с.

18. Ларіна Я. С. Дослідження чинників макросередовища як передумова обґрунтування маркетингових стратегій підприємств АПК. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2010. № 3. С. 164-166.

19. Лиховчов В. В. Рослинництво. Технології вирощування сільськогосподарських культур. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 808 с.

20. Лукашова Л. В. Мале підприємництво: методологія та практика фасилітації розвитку : монографія. К. : Київський національний торговельно-економічний університет, 2019. 448 с

21. Мазурок П.П. Дослідження ролі та стану наукових поглядів на трактування категорії «прибуток» підприємств. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2009. №4. С. 117 - 120.

22. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій.

Економіка АПК. 2008. №5. С. 51-58.

23. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. К. Вища шк., 2003. 278 с.

24. Мочерний С.В., Устенко О.А., Чеботар С.І. Основи підприємницької діяльності. К.: Видавничий центр «Академія», 2003. 280 с.

25. Наконечний В., Огородніков Д., Слюсаренко О. Словник підприємця. Київ : РВ ПС України НАН України, 1999. 207 с.

26. Небава М.І. Економіка та організація виробничої діяльності підприємства. Вінниця ВНТУ, 2011. Ч. 2. 130 с.

27. Орлов О. О. Планування прибутку підприємств в умовах ринкової економіки. Хмельницький: ХНУ, 2009. 155 с.

28. Олексюк, О. І. Економіка результативності діяльності підприємства. К.: КНЕУ, 2008. 362 с. 8.

29. Олексенко Р. І. Управління кадровими ресурсами підприємств у сучасних умовах господарювання. 2010. № 14. С. 41.

30. Омелянчик О. П. Потенціал підприємства : формування та оцінка. К.: ЦНЛ, 2006. 352 с.

31. Патарідзе-Вишинська М. В. Прибуток підприємств: види, роль та функції. *Економіка. Управління. Інновації*. 2010. № 1. С. 83-91.

32. Пігуль Н. Г. Управління прибутком підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2010. № 10. С. 13-15.

33. Приказок О.В. Прибуток у формуванні фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств. *Банківська справа*. 2009. №2. С.82-88.

34. Плоткін Я. Д. Основи менеджменту. Львів: Державний університет «Львівська політехніка», 2002. 258 с.

35. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. К.: КНЕУ, 2000. 528 с.

36. Ратогинюк Г. М. Основні напрями збереження і підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь. *Економіка АПК*. 2011. № 1. С. 31-33.

37. Рац, О. М. Визначення сутності поняття «ефективність функціонування підприємства». *Економічний простір*: зб. наук. праць. 2008. № 15. С. 275-285.
38. Репіна І. М. Підприємницький потенціал : методологія оцінки та управління. Вісник Української Академії державного управління. 2008. № 2. С. 262-271.
39. Саблук П. Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: К.: ННЦ ІАЕ, 2005. 340 с.
40. Савенко Н. Економічна сутність ефективності виробництва підприємства і аналіз підходів до її визначення. *Інноваційна економіка*. 2009. Вип. 2. С. 153-162.
41. Савчук В. К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. К.: Урожай, 2001. 328 с.
42. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства. К.: «Знання», 2007. 600 с.
43. Савицька О. М., Салабай В. О. Збалансована система показників : вимір ефективності управління діяльністю підприємства. Полтава: ЦФЕНД, 2019. Ч. 1. С. 28-30.
44. Садеков А. А. Ефективність матеріального стимулювання праці в торгівлі. Донецьк: Вид-во Дон ДУЕТ, 2006. 172 с.
45. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік : навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2013. 688 с.
46. Салига С. Я. Управління формуванням прибутку. Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т держ. та муніципального управління». Запоріжжя: ЗЦНТЕІ, 2006. 282 с.
47. Сатир Л. М. Особливості сільського господарства як об'єкт інвестування. *Науковий вісник НУБіП України*. 2012. Випуск 177 (4) С. 120-125.
48. Світлична, Я. В. Оцінка та забезпечення економічної результативності функціонування дорожньобудівельних підприємств.

Економіка будівництва. Харків, 2002. 19 с.

49. Сурмин, Ю. П. Теория систем и системный анализ.: К.: МАУП, 2010. 172 с.

50. Сосновська О. О. Техніко-економічне обґрунтування господарських рішень в рослинництві. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 384 с.

51. Тулай О. Прибуток підприємства. Світ фінансів. 2010. № 4. С. 138-149.

52. Тарасенко Н. Економічний аналіз. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 320 с.

53. Тарасюк, Г. М. Планування діяльності підприємства. Житомир: ЖДТУ, 2003. 80 с.

54. Троц І. В. Забезпечення економічної безпеки на підприємстві з метою попередження банкрутства. 2012. URL: <https://www.science-community.org/system/files/Trots.pdf>.

55. Черевко Г. В., Горбонос Ф.В., Іваницька Г.Б., Павленчик Н.Ф. *Економіка підприємств*. Львів: Апріорі; 2006. 420 с.

56. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2009. № 6. С. 212-215.

57. Чорна І. О. Ефективність використання виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2009. № 2. С. 212-216.

58. Чигріна К. О. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення. *Науковий огляд*. 2015. № 12. <http://oaji.net>.

59. Фінінсова аналітика: Шляхи збільшення прибутку на підприємстві. Режим доступу : www.finalearn.com

60.. Хмелевський О.В. Оцінка прибутковості промислових підприємств. : Хмельницький: Поліграфіст, 2011. 202 с.

61. Шваб А. У. Економіка підприємства. К.: Каравела, 2004. 568 с.

62. Шевельова С. О. Аграрний менеджмент. Тернопіль: Карт-бланш,

2001. 212 с.

63. Стеценко, Є.О. Аналіз ефективності підприємницької діяльності та шляхи її підвищення. Суми: Сум ДУ, 2021. 37 с.

64. Шегда А. В. Економіка підприємства. К.: Знання, 2006. 614 с.

65. Ширягіна О.Є. Прибуток підприємства: історичний аспект. Формування ринкових відносин в Україні. 2007. № 12. С. 20-25.

66. Шершньова З. Є. Стратегічне управління/ Київ : КНЕУ, 2004. 699 с.

67. Юшко С.В. Бухгалтерський і податковий облік податку на прибуток та оцінка чинного порядку їх узгодження. *Облік і фінанси АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал*. 2009. № 3. 4 384 с.

68. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект/ *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. №12. С. 174-177.

69. Яценко Вікторія. Методи аналізу ймовірності настання банкрутства на підприємстві URL : <https://naub.oa.edu.ua/2015.....8F/>.

70. Яковенко Т. І. Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності маркетингової діяльності підприємств рекламної галузі. Полтава, 2016. 247 с.

ДОДАТКИ